

AZ ADÓSZEDŐ

Csendvár! Milyen nevetséges — állapítja meg mosolyogva minden idegen, aki gépkocsijával a hegybe vajt, hosszú, de fényesen kivilágított alagúton keresztül a város széles piacterének peremére fut. Aki először száguld be a tarkabarka térre, úgy érzi, hogy az út egyenesen a sokfajta áruval megrakott asztalok és bódék rengetegébe vezet, egyenesen a zsvajgjó, alkudozó népség közé, és kétségbeesve nyomja le lábával a féket.

Pedig csak a tájékozatlan utazó képzelheti el, hogy a Csendvárba vezető műutat ilyen ostobán építették meg a vároeatyék, akiknek székhelye egy jó kőhajításra áll a tértől. Nem, Csendvár vezető emberei nem ostobák. Az út kissé hirtelen, nem egészen derékszögben kanyarodik el a piactér előtt, és a gépkocsis utas, ha betartotta az előírt és tábláról jól leolvasható sebességet, különösebb megerősítés nélkül veheti be a kanyart, a piac nyüzsgő életét pedig, mint első turisztikai látványosságot könyvelheti el. De mi az, hogy Csendvár? — csodálkozhat, amint a város belsejébe, annak elképesztő forgalmi zűrzavarába jut. Mert akár a régi, keskeny, egyirányú forgalomra szorított sikkátorokon, vagy a széles, szemmel láthatóan frissen nyesett sugárutakon keresztül halad, az ember és gépkocsik valóságos torlaszába ütközik.

Tarkaság, zaj, zsvaj mindenütt. Ezért húzza el szája szélét az idegen, aki előzőleg térképről, vagy az út menti, vendéget köszöntő nagy tábláról leolvassa a város nevét.

Igen ám, de a város nevét nem tegnap szerezte. Egy város, különösen egy ilyen büszke város nem változtatja a nevét a pillanat szükséglete szerint, mint ahogy azt más, új települések teszik. Ha jó volt hétszáz éven át, jó lesz még újabb hétszáz esztendeig — mondják a maradinak éppenséggel nem nevezhető városi főemberek.

Mert igaz, hogy éppen az említett alagút felett, a város belsejébe jöcskán benyúló, Kopaszhegynek nevezett domb tetején ott áll a romos várkastély, a város régebbi urainak sasfészke, melyre egykor büszke volt a közelében megtelepedett, magas, keskeny kőházakban lakó népség. Akkor még olyan csend honolt a kis, kanyargós utcák között, hogy egy magányos lovas ügetésére, vagy egy ritkán átgördülő batár kerekeinek zörgésére mindenki felfigyelt.

Fent, a várkastélyból néha lehatolt az urak zenéje, nagy ritkán megkondukt a kápolna lélekharangja, kürtös jelezte a vendégek érkezését, és ősszel a Kopaszhegy nagy erdeiben vadászkiért az agarászás kezdetét. Lent zajtalanul és serényen dolgoztak a szíjgyártók, a kádárok meg a szabómesterek, a kalmárok pedig szokatlanul halk szóval kínálták kevéske portékájukat.

Csend volt tehát ebben a fészekben, nagy csend. Mindaddig, míg egy éjszaka magából a föld mélyéből nem hatolt fel az a furcsa, soha nem hallott, félelmetes moraj, mely után minden recsegni, ropogni és omladozni kezdett. Hangos lett a hegyláb alatti fészek, az emberek fejvesztetten és jajgatva szaladtak ki házukból. Ki holmiját, ki csak a bőrét mentette meg rémületében, és aki nem maradt a sárral összefogott falak és vastag gerendák alatt, dideregve várta be a teljes pusztulást feltáró reggelt.

Ép ház bizony nemigen akadt Csendváron, a halottakat is csak nagy nehezen kaparták ki a romok alól. De amikor a nagy rémületől kissé magukhoz tértek és fölnéztek a várkastélyba, melynek urától segítséget reméltek, volt mit látniuk: a büszkén terpeszkedő épület magasba nyúló tornya összedőlt, a kastély egyik szárnya is alaposan beroskad.

Először temettek, azután takarítani kezdtek. Odafönről csak egy szolgálomert hoztak le a póri temetőbe, de a kastély urai nem nagy buzgalmat mutattak a város megsegítésére. Így a jó és szorgalmas csendváriak a maguk erejéből fogtak munkához. Ugyanott építettek, ahol a régi házak álltak. Szélesebbek sem lettek az épületek, meg alacsonyabbak sem. Csak a falakat rakták jóval vastagabbra. Gondolták, a méteres falak, melyek ablakaikat a lehető legszűkebbre zsugorították össze, majd jobban ellenállnak, ha — isten ments! — új veszedelem támadna rájuk a föld mélyéből.

A várkastély urai azonban nem voltak olyan serények. Pedig ott volt a robot, az ingyenmunka, meg a könnyen kibányászható mészkö. Csak a kápolnát hozták úgy-ahogy rendbe, a tornyot csonkán hagyták, lehullott köveit a városkának ajándékozták nagy kegyesen, hogy abból építsenek maguknak templomot, Isten dicsőségére és a nagy rengés emlékére. Ők maguk meg az épen maradt szárnyba húzódtak, oda hurcolták át a bútorokat, amelyeknek amúgy is csak a vendéglátás és a vadászatok idején vették hasznát.

De minek oly sok szó a városka sorsáról! Elég megemlíteni, hogy a jóval később bekövetkezett újabb rengéstől sem a vastag falak, sem a szép kis templomocskák nem védte meg Csendvár jó polgárait. Aminek el kellett menni, elment, ami megmaradt, azt rendbe szedték. De a kastély urai végleg elhagyták a kopaszhegyi sasfészket. Nemcsak a nagy repedések miatt, melyek a legjobb falakon keletkeztek, még csak nem is a beljűk maró félelemtől, ahogy látták, hogy kápolnájukban kő kövön nem maradt, hanem mert tönkrementek, elszegényedtek... A robot kiment a divatból, a dézsma elapadt, nem volt miből fűteni, pingálni és rendben tartani az istentelen nagy hodályokat.

A várost szívós munkával megtöltösdött kézművesek és kereskedők építették újjá romjaiból. Az ő aranyaik tették szebbé és díszesebbé a már palotának is beillő, magasba törő házakat, melyek sorá a hegy lábától a kissé távolabb folydogáló folyó felé kúszott. És az új templomokat idegen mesterek terve alapján emelték a legjobb kővekből, belülről meg kiváló hazai fafaragók és képfestők műveivel díszítették.

Volt rá módjuk, mert ha az évszázadok folyamán kétszer is kellett a város java részét újraemelni, a kolera- meg egyéb járványok csak kisebb számú áldozatot vittek el, a nagy háborúk meg éppenséggel megkerülték Csendvárat, házakban, vagyonban semmiféle kárt nem tettek. Ez pedig nagy dolog volt, mert a polgárok jó része éppen azokban az időkben kuporgatta össze vagyonának javát. És a tekintélyt is, amely már vele jár. Tartott pedig ez a csend mindaddig, míg a háborúk közül az a legutóbbi alapján nem ingatott meg mindent, ami Csendvárban és a csendváriakban lakozott.

A vagyon már nem jelentett egyúttal tekintélyt is, az ősi fészkek falain áthatoltak az új idők eszméi, melyek csak azt a javat ismerték el jogos tulajdonnak, melyet a polgár saját két kezével szerzett. A jó csendvári polgárok közül pedig kevesen dicsekedhettek el ilyen állapottal. Meg a folyócskán már jó darabon átkeft utcasorokban túlnyomórészt olyanok laktak, akiknek nem is volt semmi néven nevezendő vagyonuk. A két kezükön kívül. Amelyből éltek.

Hát most övéké lett a szó, a magisztrátus ódon épületébe ők telepedtek, cifra címeres homlokzatára saját lobogójukat tűzték ki. És ezek után kezdődik a tulajdonképpeni történet. Az adószedő története.

Az adószedőnek az apja is adószedő volt. Talán a nagyapja is, de ezt nem tudta bizonyítani, viszont hogy már az is a városi előjáróság szolgálatában állott, arra megesküdhetett.

Tehát Rudolf — így hívták az adószedőt — megtalálta helyét a magisztrátus újonnan kinevezett tisztviselőinek sorában, mert múltja szeplőtelen, munkabírása és rátermettsége pedig nyilvánvaló volt. Még fiatal ember lévén, azokban a háborús időkben — különösen annak utolsó esztendejében — nem is állt messze az új, büszkén lengő lobogó híveinek táborától. Érezte, ott, a város ügyeit intéző emberek között a helye. Érzelmeiben senki sem kételkedett, szándéka és cselekvési kedve elé akadályt senki sem gördített.

Pedig a legelején az a munka nem is volt olyan nagyon fontos. Kivételt egy egészen rövid időszak képezett, amikor a természetes úton, mármint az emigráció által amúgy is megfogyatkozott számú módos réteg, elsősorban a kis áruaktárral rendelkező kereskedők alázatos meghajlással, szóttlanul vették tudomásul a Rudolf és társai által kivetett adóösszeget. Legfeljebb szűkebb baráti körben panaszkodtak, hogy a tönk szélére juttatják őket a magisztrátus új, szorgalmas tisztviselői, s árujuk egy részét — ugyancsak nagy reklám nélkül — a lakásuk alatt húzódó pincék sötét zugaiban helyezték el és várták a jobb időket.

Rudolfnak sem kedvezett túlságosan ez az időszak. Nagyobb tettekre vágyott, komolyabb, elmélyültebb munkát igénylő módszerek utáni áhítatban élt. Egy-egy üzérkedés elleni tömegmegmozdulás ugyan kicsit fölkorbácsolta idegeit, az unalom ellilant néhány röpke napra, de ezekben az ügyekben, melyek lényege a titkos dugtartalékok feltárása volt, nem ő játszotta a főszerepet. Hangoskodó szakszervezeti és politikai vezetők irányították az akcióban részt vevő, több árua, jobb ellátásra vágyó csendvári embereket, és ő, akárcsak más poszto-

kon működő magisztrátusi kartársai, csupán jelentéktelen végrehajtó, silány firkász munkakört kapott. Ez viszont távolról sem elégítette ki a mások vagyoni állapota iránt veleszületett érdeklődést mutató Rudolf becsvágyát. Meg aztán ott volt az a néhány szerencsétlen szabó, asztalos, bádogos és foltozó varga, akiknek legfőbb gondja nem a munka és a kereset, hanem az alig fellelhető és szigorú felügyelet álló nyersanyag beszerzése volt.

Ugyan milyen művészet adót kivetni és adót behajtani ezeken a nyomorgó szerencsétleneken, akik inkább a gomba módra szaporodó szövetkezetekben kerestek menedéket, hogy megszabaduljanak a kisiparossággal járó társadalmi és egyéb kellemetlenségektől? . . . Ott volt ugyan a környék néhány száz földművese, mármint azok, akik számottevő gazdálkodást folytattak a környező dombokon és a szűk völgyek termékenyebb talaján. De Rudolf ezekben a berkekben is csak másodhegedűsként működhetett. A kötelező beszolgáltatást végző szervek szedték le ott a fölét, és az adószedő pontos kimutatások alapján állapította meg az ugyancsak törvény szabta kulcs szerint az adót. Ha nem fizetett az istenadta paraszt, az már nem az ő dolga volt. Rudolf egy közönséges átirattal értesítette az illetékeseket. Nem is csoda, hogy nyugdíjas apjának több ízben elpanaszolta, sőt főírótta, hogy az adószedő mesterség nem is olyan izgalmas, nem is olyan érdekes, mint ahogyan azt neki többször is elmesélte.

De a hintaszékben olvasgató, elaggott papa türelemre intette: mindaz, ami most történik, csak átmenet. Így nem tarthat soká. Valaminek történnie kell. Valaminek változnia kell jobbra vagy balra. Nincs igazi élet az olyan országban, ahol az adószedők unatkoznak. Csak várjon, majd eljön még az ő ideje. Így, vagy úgy, de eljön. És Rudolf, aki nem mutatott hajlamot a politikához (ettől adószedő apja is óvta), és nem rendelkezett a gimnáziumi érettségénél magasabb képzettséggel, megfogadta a tanácsot és várt. Általában a türelem és a kitartás egyre jobban kidomborodott jellemében és az apa nem kis meglepéssel állapította meg, hogy Rudolf mégiscsak az ő fia.

Az »így vagy úgy« dilemmajára nemsokára megérkezett a felelet. Mégpedig oly hirtelen és oly gyors egymásutánban, hogy a csendben ringatózó papát csaknem kivette hintaszékéből. De Rudolfnak nem adtak időt a habozásra. Az ő szorgalmára, az ő hivatali hűségére a nagy meglepetéseket nyújtó éles fordulatok alkalmával is igényt tartott a magisztrátus idegközpontja. A nem éppen nagyszámú terjedelmesebb földbirtok megnyírbálásából és a föld, valamint a szerszámok, jószágok és épületek elosztásából neki is ki kellett vennie a részét. Igaz, ő nem beszélt, nem hadakozott és nem írt alá rendeleteket. De számolt, körmölt és talpalt. Mire édesapja felocsúdott meglepetéséből, az ügy már le is bonyolódott, és Rudolf csak arról számolhatott be, hogy nyakig volt a munkában a családot közvetlenül nem érintő, de lelkiileg erősen megrázkódtató társadalmi fordulat végrehajtása során.

Rudolf unta a szövetkezetek nyomorát, akik kiváltságaik folytán nem nyújtottak semmi érdekeset a számára. A kádárok, meg a foltozó vargák kis csalásait már menetből leplezte le, maradtak még a kiske-

reakedők, akik a határok közelsége révén bizonyos mennyiségű érdekes áruhoz jutottak — nem éppen törvényes úton. Az ügynek ez az oldala közömbös volt Rudolf számára, ő minden figyelmét és szímatját az adóvállomások és gyanús értékű könyvelések ama tétéleire összpontosította, melyekből megérzése szerint kimaradtak a határ hézagain átszivárgó árucikkek eladásából származó tételek. Éppen hogy bele-
rágta magát ebbe a mégiscsak érdekesnek ígérkező anyagba, amikor egy reggel arra ébredt, hogy a házuk tőzsomszédóságában álló vaske-
reskedés magisztrátusi megbízottja lett.

Az apa kékre-zöldre vált. Megint csak egy csapás, mely eldön-
tötte — most már úgy látszik véglegesen — az »így vagy úgy« kérdé-
sét. A fia szerepe fölhaborította, önmagát szidta, mert nem adott ke-
zébe jobb és becsületesebb mesterséget. Miért kellett neki minden-
áron abba a vastag falu címeres városi épületbe beerőszkonia őt...

»Csendvár utolsó tisztességes kereskedői koldusbotra kerültek«
— hajtogatta naphosszat. »És az én Rudolfom a hóhérok kezére játszik«
— tette hozzá időnkint. De hát ez volt. Világnak nem mehetett, falba
nem üthette fejét... Bele kellett nyugodnia a megváltozhatatlanba. És
mit csinál ilyen körülmények között egy adószedő? Nyugodtan kalamá-
risába sülyesztheti az egykor sűrűn percegő tollat. Befedheti a pók-
háló a nagy könyveket. Mehet — igen, Rudolf is ettől tartott —, mehet
más foglalkozást keresni.

De a magisztrátus fejesei nem bántották az adószedőket, alkal-
masint Rudolfnak sem kellett másfajta kenyér után néznie. Egy-két em-
berrel ugyan csökkent a létszám, de Rudolf oly keményen vetette meg
fenekét rozoga irodai székében, hogy abból maga az úristen se üthet-
te ki. A helyzet csak annyiban változott, hogy széles tolóabiakára —
miután a biztosi tiszttség elvégzése után irodájába visszatért — a
K-tól O-ig helyett a J-től P-ig betűket jelző kartontáblát függesztették
ki. Apró ügyek, de adóügyek. Kevés pénz, de új arcok, új gyanakvá-
sok és kételyek... Kis adószedői munka, időnkint nem is olyan kel-
lemetlen ellenőrző helyszíni kirándulásokkal fűszerezve... Hyen ala-
pon kellett megnyugodnia, ilyen állapotban kellett megbékélnie apja
halálával, akitől öreg bútorokat, sok-sok jó tanácsot és az adószedő
mesterséghez szükséges tulajdonságokat örökölt. Köztük a legfonto-
sabbat: a kitartást és a türelmet.

Időnként, amikor valamelyik magához tért kismesternél idővel a
felkínált és el nem utasítható jófajta borocska mellett kellemes bizser-
gést érzett a bőre alatt, emlékeiben felbukkantak jó apjának bizonyos
célzásai, amelyeket ugyan sohasem fejtett ki világos mondatokká,
mégis érzékeltette, hogy az adószedő mesterség — az emberek fölött
egyfajta uralkodás mellett — egyéb előnyökkel is járhat. De a pohár
boron és alapozó falaton túl nemigen jutott egyik mesterember sem.
Rudolf rátartó hatósági ember volt, előtte senki nem ment kirukkolni a
farbával, mert tartottak tőle.

A megkoppasztott, de azért valahogyan mégis talpra álló környék-
beli gazdák már merészebbek voltak. Némelyik felesége — milyen
pimaszság! — friss tojásokkal és füstölt kolbásszal töltötte meg a

böszjájú és hanyagul nyitva hagyott hivatali táskát, ami ellen Rudolf, indulás előtt hevesen tiltakozott, de lévén sietős a dolga, hamar el is illant a kiengesztelés bizonyos jeleivel arcán. Megesett azonban, hogy estefelé, amikor a lépcsőházra homály borult, valaki megnyomta a csengőt, és amikor ajtót nyitott, ismeretlen egyén kis kosarat nyomott kezébe és csak annyit mondott, hogy X. Y. gazda szívélyesen üdvözlí. Még magához sem tért a színlelt meglepetéstől, a titokzatos látogatót már elnyelte a sötétség... Csak az első alkalommal állt tanácstalanul, csak először kiáltott a kosarat hozó egyén után — később egyre inkább megjátszotta a meglepetést, a felháborodást, egyetlen szó nélkül. Aztán rögtön behúzta maga mögött az ajtót és fölemelte a kosarat, szatyrot, vagy piaci cekkert borító kendőt. Alatta vágott csirke, jó formájú sonka, vagy frissen szedett, de nem akármilyen gyümölcs illatozott.

Mit tehetett? Az ajándékot szépen elrakta az éléskamrába, az elnyútt kosarat a fészerbe dobta, vagy elégette, és igyekezett megjegyezni az üdvözlötet küldő nevét. Ez nem mindig sikerült, jegyezgetni meg nem akart, annál több esze volt, de erre nem is volt szükség. Olykor-olykor maga az adományozó tett egy titokzatos mosollyal kísért célzást, hogy »magam szedtem a legjobb fámról«, vagy »a feleségem fogta sajátkezüleg«... és semmi többet, mert hogy mit, azt úgyis Rudolfnak kellett kitalálnia.

A szövetkezetben — a városiakban meg a falusiakban egyaránt másként állt a helyzet. Ott bátran tették az asztalra a könyveket, és a főkönyvelő szakszerű magyarázatot fűzött a bevételt és kiadást jelző hosszú számoszlopokhoz; készségesen szedte elő a bizonyító számlákat és betéteket, de azért a biztonság kedvéért ezek a hivatali ceremóniák az igazgatónál, vagy az elnöknél fejeződtek be, ahol is négy-ötösös parolázás és némi, nem éppen tékozlásra valló itókázás mellett mondhatta el véleményét az ügykezelésről.

Egy napon azonban ez a kis keletlenléseket nyújtó és nagy ritkán zajosabb vitákat kiváltó életmód véget ért. Rudolf tekintélyt és megbecsülést vívott ki magának működésével a magisztrátusi vezetők előtt, és amikor a főnökét felelősebb beosztásba juttatták, örökébe — ideiglenesen — őt helyezték. Ez az ügy nem járt nagy ceremóniával, mindössze egyetlen kérdést intézett hozzá a polgármester: hajlandó-e vállalni a tisztséget? Amikor igent hebegett, nem is gondolta át, hogy tulajdonképpen mi történt. A polgármester lekezelt vele, ő másnap a szomszédos szobába költözött, egy kicsit jobb állapotban levő íróasztalra helyezte el könyökvédőjét, jegyzetfüzeteit és vonalzóját, harmadnap pedig kézhez kapta az írást, mellyel a főnöki teendők végzésével bízták meg az előbbinél valamivel magasabb fizetési osztály fel-tüntetése mellett.

Csak amikor utódja, egy szemtelen orrú, szemüveges fiatalember elfoglalta az ő régi helyét, kezdett benne derengeni egy kellemetlen gondolat. Hogy tulajdonképpen jól is, meg rosszul is járt. Először mérlegelni, aztán meg számolni kezdett... A megbecsülés és a tisztelet az igen... A fizetésbőllet... na, az is valami. De a közvetlen kapcsolatok... A nem nagy értékű, de összegükben mégis jelentős ajándé-

kok... És mindent a válságon és szegénységen lassan mégis túllépő gazdasági helyzet távlatába helyezve... A szaldó negatív, határozótan negatív. Ez a gondolat egyre inkább tudatosodott benne, marta, nyugtalanította az új beosztása elfogalását követő napokban.

Otthon, a nagy lakásban egyedül. A kis irodában egyedül... Már csak elvétele és tévedésből csöngtet majd rá kosaras ember... Mert eztán nagyobb úrnak fogják tekinteni, és a nagyobb uraktól — akár-hogyan nevezi az magát — inkább tart az egyszerű ember... Hol a kivezető út, miként lehetne a kárt, a hátrányt haszonná, előnnyé váltani? Ezen töprengett, mígnem egy napon nősülésre adta fejét.

Mert a fizetése már megengedte, hogy a magányát megossa valakivel, hogy társtalanságát páros étellel cserélje fel. Az új asszony szakmabeli volt. Elvált asszony, tapasztalt asszony, aki egykettőre rendbe szedte háza tájkát és a rideg lakást ismét otthonná varázsolta. És még egyéb dolgokat is művelt. Először is meggyőzte Rudolfot, hogy beosztása igen megtisztelő, hogy a vállalatokban számolnak vele, ami pedig az anyagiakat illeti, kettőjük jövedelméből úri módon élhetnek. Persze az adott körülmények között. Krisztina — így hívták a jól megválasztott feleséget — a türelem és kitartás tulajdonságai mellé újabbakat, a bizakodást és a kedélyt vitte be Rudolf életébe.

És úgy látszott, hogy így már valóban lehet élni, hogy így már az adószedő hivatása főnöki minősítésben is elviselhető lesz. De az elvétele még becsengető kosaras embereket Krisztina asszony szép szóval kitessékelte, az apró ajándékok és különjuttatások korszakát erélyes kézzel lezárta. A nehéz, faragott ajtó ezután csak újonnan szerzett és megválogatott barátok előtt tárult ki szélesre. A régi Rudolf — ha lelkében nem is — a világ számára megszűnt létezni.

Rudolf élete két egyenértékű, csaknem teljesen kiegyensúlyozott vágányon haladt. Az első — mert számára Krisztina mellett is ez maradt az első — a hivatali élet volt. A pontos megjelenés a munkahelyen, a fölöttesek iránti diszkrét, de nem kimért tiszteletadás, kellő távolságú, de mégsem rideg viszony fenntartása a beosztottakkal szemben — ezek a tulajdonságok képezték hivatali filozófiájának sarkkövét. Mert Rudolf most már úgy vélte, hogy módjában áll megalkotni egyéni stílusát és módszereit, sőt, úgy találta, hogy családi hagyományának és a magisztrátus tekintélyének szerez érvényt, ha munkájában saját rendszerét és gondolkodását igyekszik beépíteni. Ezért nem engedhette meg magának a fényűzést, hogy beosztottjainál később, vagy isten mentse elkésve érkezen hivatalába. Nem, az ő eseményje reggelenként elsőnek koppant a vastag falú, homályos folyosó kőkockáin. A magisztrátus portása éppen olyan biztonsággal állíthatta be óráját hat óra ötvenkor, amikor Rudolf belépett a nagykapun, mint tíz perccel később, amikor a fűlkéjében a rádió a hét órát jelezte.

Közvetlen fölöttese, a város pénzügyi osztályának rókaképű, a törvények és törvényerejű rendeletek áttekinthetetlen labirintusában jól eligazodó tanácsnoka cikóriás feketekávéjának szűrőcsövése mellett mindig egyetlen közbevetett szó nélkül hallgatta meg reggeli jelentését, jóllehet neki úgy tűnt, hogy ugyanakkor gondolatai a tapétán levő tárgytól igazán távol járnak. Egyszer azonban kísérletképpen félbesza-

kított egy elkezdett mondatot, mire a nagyfőnök ráemelte szempittátlansága miatt kissé visszataszító tekintetét és az utolsó szavakat megismételve türelmetlenül követelte a gondolat befejezését. Ez jó lelkének bizonyult Rudolf számára, aki ezek után nem környelműsködött akkor sem, ha fölöttese esetleg egy betolakodott szárnyas bögöly röptét kísérte szemével. De utána megszűnt a szürcsölés, mert a tanácsnok a pohár fenekéhez ért, és figyelmét teljesen Rudolfnak szentelte. Akkor már a napi politika és a magisztrátusi pletykák kerültek napirendre. Ilyen irányú tapasztalataikat és észrevételeiket kölcsönösen cserélték ki és a nagyjából húszperces együttlét a szertartástól mentes intimitás légkörében fejeződött be.

Természetesen az egész húszperces audiencia anyagában Rudolf nem vehette volna ki megfelelő módon részét, ha egykori kollégáitól, mostani beosztottjaitól, a várost és környékét keresztül-kasul járó, jó szimatú hivatalnokoktól nem kap megfelelő értesüléseket. Csak a magisztrátusi események hitelességére ügyelt, nehogy akaratlanul síkos talajra lépjen, a városi mendemondákkal azonban nem sokat teketóriázott, ahogy kapta, úgy adta, eredeti formájához legfeljebb a stílust, az ő stílusát illesztette. A beosztottak elégedettek voltak, hogy a főnök mindig meghallgatja őket, Rudolf pedig ugyancsak elégedett volt, mert a rókaképű megkapta napi mese-fejadagját.

És ha már a fejadagoknál tartunk, el kell mondani, hogy ez a korszak, főnökségének korszaka nagyjából a kimért fejadagok megszűntetésének időszakával esett egybe. A racionális elosztás, a hegyvidéki, igencsak fekete kenyér, a pontrendszer és a nyomor egyéb kellei fokozatosan eltűntek Csendvár életéből. A város polgárai és a környék parasztjai kezdtek megengedni a szíjat. Áru jött a városba, áru ment a városból. A piac új asztalokkal és néhány csukott bódéval bővült. Az asztalokon termelő parasztok és álmukból ébredező kofák, a bódékban a szövethuzatok és gazdaságok kínálták olcsónak nem mondható, de mégis változatosabbá lett portékájukat.

Rudolf éber tekintetét nem kerülte el az a körülmény, hogy a szövethuzatból kilépett kisgazdák is egyre több teret foglaltak el az asztalokon, sőt a piac kövén, míg a bódék száma nem gyarapodott és nem is csökkent. A megmaradt szövethuzatok szívesen keuckedtek, áruválasztékukat nem saját, hanem főleg mások által termelt zöldségfélésekkel gazdagították. A nagygazdák, a maximumosok nemigen jelentek meg a piacon. Ügyeskedve adták át a szaporodó viszonteladónak, hogy ezáltal is nyoma vesszen jövedelmüknek. Balga föltevés! Rudolf emberei beleláttak a gazdák gyomrába, láthatatlan kezük fel-emelte a sparhelten melegedő fazekak fedőjét. »Az adószedő nem könyvből tanulja a mesterséget. Szeme, füle, hatodik érzéke vezeti hivatali útjára«. Ezt Rudolf mondogatta embereinek, akik viszont nem sejtették, hogy ezeket a szavakat ő is apja hagyatékából idézi.

Az ügyvitel a város belterületén is kezdett új színekkel gyarapodni. Az iparosság föléledt, nyersanyaghoz, munkához jutott. Kifizetődők lettek a javító munkák, az épülő gyárak pedig kisegítő munkákra serkentették őket. Egész sereg kisebb alkatrész előállításával bízták meg a régi gépeket és szerszámaikat jól kezelő és alaposan kihasználó

náló mestereket. És Rudolf, anélkül, hogy egyetlen műhely küszöbét is átlépte volna, gyorsan megszimatolta: itt az alkalom a törvények kijátszására; az állami üzemek szériarendeléseit mögött meghúzódhat a csalárd könyvvitel, a hamis adatszolgáltatás. Az iparosnak remek paravánt szolgáltat a gyár. Hivatkozhat rá anyagi és társadalmi szempontból egyaránt. Kellő megfontolás után kiadta az utasítást: alaposan körülnézni, sőt, a látszat mögötti üzelmeket is felfedni az iparosok háza táján. A tisztviselőknek több sem kellett. Valóságos nyomozókká lettek, akiknek fő elve az volt, hogy azt sem friszik, amit látnak. Inkább azt hiszik, amit sejtenek és föltételeznek. Tehát a tény nem tény, a számadat — a megérzés az igazi alap. És a jóindulatú besúgás. Mert hát azért a tisztos iparosság körében mindig akadt jó néhány egyén, aki szívesen adott felvívágósfát a szomszéd utcában működő vetélytársról.

Nos, Rudolf kezébe futottak össze a szálak, ő csinálta a vég-számadást, ő mérlegelt, elemezett, döntött. Az eredmény pedig nem volt csekély! A magisztrátus vezető emberei és a képviselő-testület elégedetten vette tudomásul, hogy a város kasszája — némi végrehajtói segítséggel — alaposan megtelt. Az elkövetkező költségvetési évet komoly anyagi nehézségek nélkül tudták átvészelni. Rudolf tekintélye ugrásszerűen emelkedett — és a városi tisztviselők nyugodt lélekkel tették zsebre a megemelt havi fizetést.

Am nemsokára egyéb, kedvezőtlenebb jelek is mutatkoztak a város immár füstfelhőkkel terhelt, ködös egén. Az iparosság főlhördült. A bátrabbak és módosabbak tiltakoztak, a gyávábbak meg visszadták az ipart. Ki gyárba ment, ahol igyekezett nem sok fáradtsággal bizonyos keresethez, de inkább fedezethez jutni, hogy szabad idejében kontárként folytassa mesterségét. De olyan is akadt, aki műhelyét bezárva házának valamelyik zugában, csafádi környezetben látott hozzá az adótól mentes kisebb arányú, iparengedély nélküli munkához.

A folyó év végére oly mértékben csökkent az effajta adónemből származó jövedelem, hogy a polgármester magához hívatta Rudolft és alaposan lefordta: »... hát csak tisztavirág életű volt az adóprés síkere? És mit javasol most, Rudolf kartárs?« Rudolf lógatta fejét és ott a helyszínen nem javasolt semmit, — választát későbbi időpontra ígérte.

Első lépésként az Ellenőrző Hivatal szolgálati főnökével tanácskozott. Kikönyörögte, hogy az apparátus egész falkáját uszítsa a kontárokra és egyéb adócsalókra, mert eredményt akart felmutatni, mégpedig azonnal. Nemcsak a magisztrátus kasszája, de csorbult tekintélyének visszaállítása érdekében is. Az eredmény nem is maradt el. Igaz, a kassa nem tett meg iziben a behajtott hátrafékok és kirótt büntetések összegétől, de pénzmag került a városatyák keze ügyébe, melynek segítségével elhárították, vagy legalábbis elodázták a pénzválságot.

Ekkor jelent meg Rudolf a magisztrátus legtávolabbi sarkában megbújt, vastagon párnázott polgármesteri ajtó küszöbén. És bizonyított, hogy mégsem esett egészen a feje lágyára, mesterségének min-

den csinját-bínját pedig jól ismeri, meglepő ajánlattal hozakodott elő: »Ami megtörtént, az megtörtént, föl kell adni a büntetőhadjáratot, az iparosok felé barátságosabb arcot kell mutatni, és a képviselő-testülettel az ügy érdekében új, alacsonyabb adókulcsot kell megszavaztatni.« »És ezt ön, éppen ön mondja, Rudolf?« — ugrott föl magas támlájú tölgyfa székéről a magisztrátus főembere. De miután meghallgatta a részleteket, mégis jóváhagyta az elképzelést.

Aztán jöttek a hónapok, amikor az ügyes kezű kézművesek lassacskán visszaváltották a benyújtott engedélyt. Még a javíthatatlan kontárok között is akadtt egynéhány, aki szabályos jogosítványért folyamodott, hogy működését törvényesítse. Nagy lett a zsvaj a tisztos iparosok testületének tájékán. Osztályok és alosztályok alakultak. Az elnöki választások lármája az egykori kortesháborúk hangulatát idézte... Szaporodtak és tollasodtak. Az adókimvetésnél ott ült az ő képviselőjük is. Vitatkozhattak, alkudozhattak és veszekedhettek. Azért a végén fizettek.

Most volt miből. Mert az élet sora Csendváron gyorsabban változott, mint az ország bármelyik területén. Mert ők találékonyak voltak. Mert saját házuk tájának rendezésével foglalatoskodtak. És mert Rudolf bölcsen ült még mindig szűk kuckójában és a virágzás közepette is türelmesen várta az ő napját. Eközben nejével, a kőszilárd akaratú Krisztinával valóban saját virágaik ápolásába kezdtek. Szinte rárontottak a szép hagyomány újjáélesztésére és patinás erkélyüket, kiugró ablakpárkányukat valószínű virágoskertté varázsolták. Mert akkor divatba jött a virág, jöhetett is, hiszen volt már miből megvenni a méregdrága, külföldről behozott gumókat és hagymákat. De nemcsak a várdomb alatt kanyargó óváros utcái, hanem a külteleken épülő házsorok is jelképként a teljes kitarulkozásnak színes pompában kezdtek virulni. A háborút követő tengés-lengést maguk mögött hagyták a derék csendváriak, s mind ritkábban sírták vissza a régi szép időket.

De amíg látszólag minden szabad idejét a virágok locsolásának, a pelcelésnek és a barna föld puhítgatásának szentelte, Rudolf lelkében mélységes elégedetlenséggel igyekezett visszafojtani számtalan rejtett indulatát. Ha testileg ott is állt Krisztina asszony mögött, mikor vendégeinek a virágok eredetéről és tulajdonságairól mesélt, lélekben messze járt. Furfangos terveket kovácsolt, ravasz fogásokat agyalt ki, cseleket szövögetett önmagában és ezeket úgy tökéletesítette, csiszolagta, mint a holland mesterek a nyers drágaköveket.

Mert ha valaki, ő aztán tudta és látta, hogy a régi polgárok, éppen úgy, mint a vidékről feljött újdonsült csendváriak és a messze tájékról sereglő idegenek, becsapják a várost. Érezte, hogy a híres magisztrátusi szervezet nem áll hivatása magaslatán és a fölgyülemelő pénznek apró morzsái kerülnek a város öblös kasszájának, illetve a divatba jött bankbéli trezorok mélyére. Viszont egyre több a valahogyan becsemészelt, törvényesített formában behozott luxusautó, szaporodnak a magánbetétek, domboldali szőlőskertek és erdőparcellák kerülnek városi foglalkozásokat űző, főleg szabad pályán dolgozók és iparosok kezére. Az ördögbe is, a polgár paraszttá, a földműves meg városi pol-

gárrá vedlene? Nem, ő ezt a tésztát nem eszi meg! Itt gyűlik a pénz, ott meg bűdös a kapa. Hát csak nem állítják meg a napot?

Amikor mindent tisztázott önmagában, amikor kész volt az írás-ba foglalt tervekkel, amikor szakszerűen és aprólékosan kidolgozta az eljárás minden részletét és megjelent az időközben gazdát cserélt párnázott ajtó mögött, hogy letegye a garast, a meglepően fiatal főember, titokzatos mosollyal tolta félre az egész paksamétát. »Elkésett, Rudolf kartárs... elkésett« — mondta, egyenesen az elképedt adószedő szemé közé nézve. S amikor látta, hogy az odaadó, éjt nappallá tevő városi hivatalnok arca lilás színárnyalatokat ölt, föllemelkedett a már bemutatott magas támlájú tölgyfa székből és asztala mögül Rudolf közvetlen közelébe lépett.

»De semmi baj, amíg maga dolgozott és új elképzeléseken törte a fejét, odafent sem ültek öibe tett kézzel. Mert mi aztán igazán tudjuk, hogy azonos körülmények azonos időben hasonló eszméket és gondolatokat szülnék. Ez dialektikus felfogás, ugyebár...«

»Hogy dialektikus... de kérem...« — hebegte Rudolf.

»Igen, amit Ön énnekem tömören előadott, és ami valószínűleg e papírok tartalmát képezi — mutatott Rudolf asztalon heverő irataira —, az már törvényerejű rendeletként várja a végrehajtást. Holnap, de legkésőbb holnapután minden világos lesz, minden utasítást kézhez vehet. Addig türelmem, Rudolf kartárs, egy kis türelmem.«

Hogy őt ez a fiatal nagyember türelmre intse — motoszkált agyában, miközben becsukta maga mögött a párnás ajtót —, ez még csak hagyján, habár vele ebből a szempontból kevés csendvári veheti föl a versenyt. De hogy megelőzték, hogy elorozták az ő dédelgetett, titokban kovácsolt ötleteit... Dialektika... Sírni tudott volna mérgében. Odahaza Krisztinának elpanaszolta, hogy semmi sem sikerül neki az életben, hogy ő végeredményben egy nagy senki és a vacak virágcserepeken túl mit sem teremtett a világnak. Ezúttal az asszony biztatása sem adta vissza életerejét. Negyvenyolc órán át levegőnek, madzagon imbolygó hólyagnak érezte magát, amelyet, a dombon álló vár csonka tomyának bagolyfészkeibe sodorhat a szél, vagy valaki, ha úgy akarja, egy égő cigaretta parazsával üres cafattá, semmivé tehet.

Nagy válság, de rövid válság órái voltak ezek. Mert hát Rudolf nem egyszerűen ember, de hivatalnok, méghozzá nem is akármilyen, hanem az adószedők családjához tartozó hivatalnokember volt. És amikor két súlyos nap elmúltával személyesen a polgármester nyújtotta át az új rendeletsorozat gépelt, hivatalosan még nem publikált példányát, megjegyezte, hogy »Ön a leghivatottabb e papírok áttanulmányozására«, valami megmozdult a szíve táján, amikor pedig e megjegyzést egy újabb mondattal toldotta meg, mely szerint »a legésszerűbb és legrealisabb hozzáállást« magától értetendőnek tartja, mert »itt most a megfontoltság és a mértéktartás tudja elővárni a könnyen előfordulható melléfogásokat«, tudta, hogy még sincs semmi veszve. Magabiztosan, visszatérő öntisztelettel lépdelt irodája felé. Azon a napon Krisztina asszony hiába várta haza a megszokott időben, Rudolf oly buzgalommal merült a zizegő papírok tanulmányozásába, a

fontosabb kitételek aláhúzásába, jegyzetek készítésébe és ötletek föl-vázolásába, hogy időérzéke egészen megszűnt. Őreg este volt, amikor átlépte az ódon ház kapuját és egyenes derékkal fölmászott az emeletre vezető agyonsúrolt, siránkozó falépcsőkön.

»Ez az eset tulajdonképpen a te rátermettségedet és nagyvonalúságotat bizonyítja« — csicsergett Krisztina a virágokhoz visszatért Rudolf háta mögött. »Légy nyugodt, a polgármester nem téveszti szem elől a véletlenek ilyen összejátszását. Bizonyára elgondolkozik fölötte«. Bármennyire is hiteltők voltak ezek a szavak, Rudolf mosolygott felesége naivitásán. Hisz a lényegét úgysem érti az asszony. A lényeg pedig nem az ő személye, hanem a cselekvési terület hallatlan kiszélesedési lehetősége körül forog.

Vagyonellenőrzés! [Honnan? [Miből? [Kitől? [Mikor? És még tucatszintnyi kérdést tehet föl az uborkafára igyekvő csendváriaknak, akik a jelek szerint, visszaélve a felgyorsult fejlődés ütemével, éppen a városi és állami kassza tervére igyekeznek a zavarosban halászni. Mert tudja ő, mi az a tisztességes kereset, mibe kerül a megélhetés, hát még az iskoláztatás és gyermeknevelés melyből — sajna — személyes tapasztalatokkal ugyan nem rendelkezik, de azért látja, hallja éppen eleget.

Külföldi luxusautó a kádármester úr birtokában... adócsalás!

Szőlőparcella présházzal az ügyvéd úr kezén... lássuk csak a jövedelembevallást... nyilvánvalóan adócsalás.

A fodrászmester villát vett az erdőszélen? Bevallott jövedelméből csak nyomoroghatna... Adócsalás!

Az irodájában gyakran megforduló rendőrügynökök jól tájékozottak, de ő sem fukarkodik saját információinak közlésével. Szépen együtt működnek, kisegítik egymást és az eredmény kielégíti a várakozásukat. Néhány értékesebb szerzemény tulajdonosa semmilyen igazolást nem talál, a többség hebegve alkudozik és igyekszik ép bőrrel megúszni az ügyet.

Persze nyakában újabb adóteherrel, melyre átkozódva és jajveszékelve, de mégis előteremti a pénzt. A város központja panaszos szótól hangos, de a magisztrátus pénzügyi helyzete javul és — ami fontosabb — a polgármester jelentheti a járásnak: »a törvényes rendelet végrehajtása elérte politikai célját: a polgárság és a fejüket ismét felütő letűnt osztályok képviselői indokolatlan és veszélyes gazdagodásának gátat vetettünk«.

És a magisztrátus berkeiben mindenki tudja, hogy az akció végrehajtásában Rudolf a legérdemesebb. Mert ő aztán nem dőlt be a szánakozónak, nem hajtott fejet az összeköttetésekre hivatkozók előtt, a megvesztegetéssel próbálkozókat pedig — a bűnvádi eljárás megindítása mellett — különös szigorral sújtotta. Olyannyira, hogy Krisztina nagy bánatára már a szűkebb baráti körhöz tartozó családok is kezdtek tartani tőle. Sőt, egyesek szép csendesen elmaradoztak, elkerülték otthonukat. De az ilyen csekélységen csak egy asszony bánkódhatott, Rudolf észre sem vette, hogy ferde szemmel nézik, nem hallotta a fejére szórt átkokat, még kevésbé a régi polgárok suttogását, mely

szerint Rudolf apjától örökölt tehetségét nagyon rossz ügy szolgálataiba állította, meg hogy apja, szegény, bizonyára forgolódik sírjában fiának cselekedete miatt.

Rudolf azonban nem azért járt ki néha apja sírjához, hogy annak szellemét idézve a múltban keressen útmutatást. Ő minden tekintetben a mában élt, abban vetette meg két lábát, hogy a láthatáron a kibontakozó jövőt kémlelhesse, mely egyébként a szó legszorosabb értelmében kezdett látható formát öltetni. Mert ahogy házicipőben, kis plasztik locsolókannájával kezében kilépett az erkélyre, a folyón túli oldalra tekintve, szinte naponta újabb és újabb dolgokat fedezhetett fel. Az egyik utcasarkon öreg ház falait bontották, másutt új útburkolatot helyeztek a régi macskakövek helyére, árkok szelték át az utcákat, hogy csöveket és kábeleket süllyesszenek a föld mélyébe. És a város minden pontján magasba nyúló acélrudak forgatták karcsú nyakukat, hogy mozgásuk nyomán falak, egészen furcsa alakú, a ködös tájat, az erdős dombokat helyenként már-már eltakaró magas épületek nőjenek ki a földből.

Ez a nagy építkezés, a nagyvárosiasodás zürzavara azonban nem okozott neki különösebb gondot. Hiszen tudta, hogy a tollasodó vállalatok és társadalmi intézmények pénzén épül minden, meg büszke is volt, hogy az ő Csendvára, az az egykori kis fészek ilyen lendülettel tör magának utat az érvényesülés felé. Minden darabka aszfaltot, minden méter lefektetett csatornát és telefonkábel, az emelkedő falak mindegyik tégláját sajátjának érezte. Néha, ahogy elnézett a város felett, megálit kezében a locsolókanna és önfeledten adta át magát a képzelgésnek, hogy lelki szemeivel már befejezettek, teljesnek láthassa az elkezdett művet. És ilyenkor a filmekből és képeslapokból ismert New York-i Manhattan felhőkarcolóinak másait látta a folyó túloldalán, alatta színes és széles luxusautók áradata hömpölygött — a hidakig... igen a hidakig és nem tovább, mert a saját vэрaljai pátriájának szűk és csendes utcáiban nem tudta, nem akarta beleképzelni ezt a lenyűgöző látványt.

»Isten ments« — riadt föl álmodozásából, és serényen folytatta a locsolgatást, miközben hátán enyhe borzongást érzett.

»Krisztina!« — kiáltott be a lakásban matató asszony felé. — »El tudnád képzelni, hogy egy olyan házban lakjunk, mint ez, ami ott épül?« És fejével valahova a távolba intett. Az asszony talán csak vállat vont, mert Rudolf nem hallotta a feleletet, különben is csak magának beszélt, hangosan gondolkodott. És tudta, hogy igenis, Krisztina fogékony minden olyan iránt, amit újnak és modernnek neveznek, talán egy olyan nagy, borzasztó idomtalan kalitkában is el tudná tölteni életét.

A lakástömbök távolabb, egyre távolabb épültek, és terjeszkedésükben kezdték már fölfalni a várost szegélyező szép zöld mezőt, ami viszont a közelben, a város központjában épült szaporodó társadalmi és közintézmények, valamint a terjeszkedésükben mindenén túltevő kül- és belkereskedelmi vállalatok tekintélyét és dicsőségét hirdette.

Még hozzá túlzott mértékben — legalább is Rudolf véleménye szerint, akit zavart a magasba nyúló alumínium, üveg- és márványépítmények csillogása. »Nézd, csak nézd« — morfondírozott magában. »Nem is olyan régen még spárgatalpú cipőkben jártunk, most még a vécéket is mozaikkockákkal padlózzuk ki«. És hivatali irodájának ablakából barátságatlan pillantásokat vetett a színes világító feliratokkal ékeskedő irodaházak felé. »Vajon sok a pénzük, nem tudják mire költeni?« — folytatta gondolatait. »Akkor nekünk magisztrátusiaknak is bele kellene nyúlnunk a pöffeszkedő új kalmárok zsebébe. Majd lesz helye annak a pénznek, hiszen a társadalom vállára még ezernyi gond nehezedik.«

Rudolf érezte, hogy most a nagyok kezdik keverni a kártyát, mégpedig hamisan. Csak tetten kell érní őket, meg kell mindenütt találni a cinkelt lapot! Vagyis alapos ellenőrzésre van szükség, mert a törvény világos, egyértelmű — végrehajtása automatikus. Az állam és a város részesedésének biztosítása már nem szímaton és adószedői fogásokon alapszik. Mégis... valami bűzlik a márványpaloták tájékán. Érezte, tudta, hogy minden törvényes biztosíték ellenére megrövidítik őt... illetve az államkasszáát meg a várost.

Lentről kezdte az akciót. A kicsiknél, a szegényebbek és szerényebbek tájékán. De ez csak inkább olyan tessék-lássék munka volt, nem igyekezett semmilyen hibát felfedezni, sőt, ha valamit észrevettek emberei, lecsendesítette őket. »Lassan haladunk fölfelé, léptünk zaját nem kell, hogy meghallják odafönt« — mutatott az igazi célpontok irányába. Látszólag rutinmunkát végzett, közben kérdezgetett, szaglászott, tájékozódott. A kicsiktől a nagyok felől. És azok aztán igazán készségesnek mutatkoztak. »Nem tiszták az R. vállalat ügyei« — mondta az egyik főszámvevő. »Megsúgom, hogy...« És megsúgott valamit. »A K.-ban természetközű uraknál több volna a feltárni való, azért kezeskedem« — mondta egy másik főkönyvelő, akinek ügyvitelében Rudolf elég kifogásolható fedezhetett volna föl, de ehelyett inkább meghallgatta egy külföldi tranzakció csiklandós részleteit, melyből a kicsik csak morzsákat szedhetek föl.

A háztartási berendezéseket gyártó vállalatnál dolgozott embereivel, amikor egy kereskedelmi utazó félrehívta, hogy négy szemközti beszélgetésre kérjen tőle lehetőséget. Megadta. Hangulatos vendéglő fehér abrosza mellett kapott némi izelfőt egy híres-hírneves cég kisedet játékaírói. Gyűlt az információ, alakult a föltevésekből és bizonyítékokból összeálló mozaik. És minden csendben, észrevétlenül történt... Pedig a nagyok hallottak Rudolf csapatának ténykedéséről. Eljutott hozzájuk toleráns, szerény, kicsinységekben nem akadékoskodó, nagyobb ügyekbe nem vájkáló munkastílusuk híre... »Jól kezelhető emberke ez a Rudolf« járt szájról szájra a megnyugtató megállapítás.

Hát éppen ez volt Rudolf taktikája. Egy nappal az igazi roham előtt tisztességtudóan megjelent az eldugott, párnázott ajtajú szobában és bejelentette, hogy a következő naptól kezdve a hírneves R. K. B. M... stb. vállalatok palotáiban teszi munkatársaival tiszteletét. A

polgármester akihez nem futott be Rudolf munkájával kapcsolatos panasza, helyeslően tárta szét kezét: »Miért ne... ez igazán természetes. Társadalmunk nem ismer kivételezetteket.«

Rudolfnak ennyi kellett és semmivel sem több. Másnap erősítést kért a magisztrátusi osztályfőnöktől, a csoportot több alcsoportra osztotta, élükre saját legjobb embereit állította, azoknak pontosan meghatározott feladatot adott, majd rohamra indította őket. Egyszerre őt csillogó kolosszus aktarengetegébe fúrta be magát az adószedő válogatott legénysége. Az első napon magára hagyta őket, ezzel is leppezte az akció jelentőségét. Csak másnap toppant be egy-egy fél órára az elképzelnél is fényűzőbben berendezett igazgatói irodákba, hogy letegye névjegyét. Ezek a villámlátogatások aztán megtették a magukét.

A palotákban szokottnál is gyakrabban berregtek a fehér telefonok. A pénzügyek igazgatói egymást hívogatták és nagyokat káromkodtak, ha valamelyik nem volt a helyén. Akik addig a rivalitásuktól elvakultan kalapot sem emeltek egymás előtt, most tegeződve kértek tájékoztatást, sőt baráti tanácsot. Később a vezérigazgatók vették kezükbe az ügyet, mert látták, hogy Rudolf emberei egyből a gyenge pontokra csapnak le — méghozzá alaposan és könyörtelenül. A magasba nyúló épületekben egyszerre sok lett a zavaros tekintetű, megálázkodó, elnézésért esedező ember.

Rudolf azonban jött, ment, visszatért, kezében tartotta a csapatot, hogy meg ne törjön valamilyen ponton, be ne dőljön a sűrűnek, meg ne futamodjon a fenyegetésektől.

A második nap déli óráiban már a polgármester telefonjának kellett állnia az ostromot. Néhány esetben meghallgatta a vezérigazgatót, később letagadta magát. »Fontos ülésen vagyok, ha keresnek senki se háborgasson« — szólta ki az előszobában ülő titkárnőnek. Végül is hivatali autójába ült és egy környékbeli motelhez hajtatott, mert a zaklatás hullámai szobájának ajtaját kezdték nyaldosni. »Mi történhetett ezzel a Rudolffal, hogy így fölzaklatta a várost?« — morfondírozott egy pohár szilvapálinka mellett. Valami büzlik, annyi bizonyos« — állapította meg bölcsen és örült, hogy aznapra levette válláról a város gondjait. De csak arra az egyetlen rövid napocskára. Mert a következő napon olyan beszélgetésre hívták, melyről nem illett, nem is akart megfutamodni. A beszélgetés tartalmáról senkinek sem számolt be — vég-eredményben az ódon városfalak között ő volt a rangidős —, ellenben azonnal Rudolfért üzent.

Rudolf persze nem volt egykönnyen föllelhető, a várost járta, hogy összegezze a vizsgálatok eredményeit. Csak másnap jelent meg, frissen borotválva, magabiztosan. Kezében börmappa, melyet, amint belépett az ajtón, feszesen a combjához szorított, mintha váratlanul lecsapó útonállóktól akarná megvédeni féltve őrzött kincsét.

Ami azt illeti, bizonyos egyének és érdekcsoportok részére kincset is jelentettek a féltve őrzött, értékes jegyzőkönyvi vázlatok, melyekből egy jószemű és nem túlságosan lágy szívű közbíró falomnyi pénzt és sok esztendei fegyházbüntetést csíholhatott ki. Amikor a város főemberének tekintélyes íróasztalához ért, a mappát magasra emelte

és diadalmas hangon közölte: »Az eredmény minden várakozást felülmúlt. És még ez csak a kezdet!«

A polgármester főlnézett a magasba, aztán fokozatosan úgy eresztette le a tekintetét, hogy végül már valahol a pedáns Rudolf fényesre kefélt cipőjének orránál tartott... ezzel egyidejűleg az adószedő keze is lassan hanyatlott alá.

Csend, valószínűtlen csend fészkelte be magát a két ember közé. A polgármester csak nem akart megszólalni, pedig Rudolf ezúttal szinte követelően szegezte rá tekintetét. Végül fejmozdulatokkal adott olyan jeleket az asztal mögött ülő ember, melyből következtetni lehetett, hogy valami azért még sincs rendben.

»Melléfogtunk, Rudolf« — bökte ki végre az egyértelmű kijelentést.

Az adószedő sóbálvánnyá meredve várta a folytatást.

»Azt mondták« — intett egy bizonytalan irányba —, »hogy tönkretesszük a város gazdaságát«.

»Hogy mi...« — hebegett Rudolf...

»Igen, hogy előzetes bejelentés nélkül rontottunk Csendvár létfenntartóira«.

»De hiszen...«

»Tudom, nekem jelentette. Én sem gondoltam ennyire komolyan.«

»Ezt csak komolyan lehet csinálni, vagy sehogy« — fakadt ki végre Rudolf.

»Azt mondták, hogy bürokraták vagyunk, hogy nem értjük az idők szellemét«...

»Hiszen kizárólag a törvényes rendelkezések alapján jártam el!«

»A törvény az törvény, Rudolf. De nem a betűjét, hanem a szellemét kell tisztelnünk.«

»Akkor... szóval nem értem... azok a palotákban a törvény szellemében dolgoznának ugyebár... én meg, ha jól értem... akkor nem értem... Miért vagyok én itt? Én, meg az embereim... Akkor mi lábbal tiporjuk, ha jól értem... a törvény szellemét... A betűt meg nem kell komolyan venni... Hehehe... polgármester, kartárs... hehehe ez vicces dolog, ez igazán káprázatos... Ezeket a papírokat felvágatom vécépapírnak, engedelmével...«

»Nana, annyira még nem vagyunk, Rudolf!«

»Hát akkor, hol vagyunk?«

»Társadalmi életünkben manapság csak rugalmas módszerek alkalmazhatók...«

»Hihi... bocsánat... rugalmasan vonuljunk vissza a frontról?«

»Valahogy úgy... tudja, fokozatosan... észrevétlenül... hogy azért ne gondolják, hogy retirálunk... És azokat a papírokat majd ideadja nekem, hogy átfésüljem őket. Szóval ne gondolja, hogy éppen mindent elnézünk... Néhány csirkefogónak azért majd ellátjuk a baját. De tudja, csak elővigyázatosan... Ezekből élünk... érti... Hát remélem érti, Rudolf... Csak ne legyünk bürokraták, mert azt nem

túri társadalmunk... Adja csak ide azokat az aktákat, maga pedig legyen nyugodt, önre mindig számítnak... igazán, ez a ház el sem képzelhető az ön odaadó munkája nélkül...»

Így végződött tehát az a nagyszabású hadjárat, mely után Rudolf visszavonult irodájába és egy álló hónapon át annyira nem csinált semmit, hogy a fizetéselszámolási lajstromot is restelkedve írta alá a hónap végén. Odahaza úgy viselkedett, mintha semmi sem történt volna, legfeljebb egy-egy visszatérhetetlenül feltörő sóhaj jelezte, hogy lelkivilágában még sincs minden a helyén. Krisztina asszony okos asszony volt. Jó néhány napig maga sem vett tudomást a történetekről és kivételesen nem ostromolta kérdésekkel férjét, hogy miért a sóhaj, miért a körülöttük terjeszkedő méla csend. Pedig tudott mindent, hiszen ott dolgozott a város zibongó központjában, a nagy üzeletházak közvetlen közelében és a hír szájról-szájra terjedt, még pedig távirati gyorsasággal, de nem szűkszavúságának szellemében. Egész regék — hitelesek és alaptalanok — keltek szárnyra a városi embereket ért vereşégről. Még a később immel-ámmal felelősségre vont és szép summájú pénzbüntetésekkel sújtott vállalatok képviselői is hangos szóval kérkedtek hatalmukkal. »Ne üssék az orrukat a dolgainkba azok az aktamolyok, akik belőlünk éneke« — így az egyik. »A mi vállunkon épül az ország, — az államkasszán élőködők üljenek a fenekükön és örüljenek, hogy ha nem rántjuk ki alóluk a székét« — így méltatlankodott egy másik. De volt, aki nyíltan színt vallott: »Lejárt a szentéletűek kora. Most azoké a szó, akik saját érdekeiket nézve a társadalomnak is hasznot húznak. Az eszközök nem számítanak, az eredmény a lényeg.«

Tudta ezt Krisztina és még sokkal többet, de hallgatott. Érezte, hogy vigasztaló szavával lánggra lobbanthatja a házat. Hanem aggódva figyelte, hogy Rudolf néhanapján nem állít be a régi pontossággal lakásuk ajtaján. Egyszer megérezte lehetén a pálinkaszagot utána fokozódó figyelemmel kísérte férjének minden mozdulatát. Néha úgy vélte, hogy az ember lépései nem a megszokott ütemben koppannak az öreg lépcsőkön. Ebéd közben óvatos oldalpillantásokkal vizsgálta Rudolf szemét, és szorongással állapította meg a fátyolosságát tekintetében. Egy napon úgy vélte, hogy mégis közbe kell lépnie és nyíltan megmondta véleményét. »Rudolf, az ital sehova sem vezet...« Az ember úgy nézett rá, mintha először látná életében, aztán húzott szájjal keserűen felhőrgött: »És mi vezet valahova, asszonyság?...« »Hát én, én semmit sem jelentek számodra, bennem nem lehetsz támaszra, tőlem nem várhatsz segítséget?« — tette kezét férje vállára a megsértett önérzet szobrává átlényegült asszony. »Segítséget... jól hallottam, nekem segítséget? Ostoba... ostoba... te!« Aztán kiszaladt az erkélyre, néhányszor föl és alá rohagált a pár lépésnyi területen, majd fölkapott egy virágcserepet és a kölapokhoz vágta. Egy pillanatra meghökkent, tétovázva nézett a lakás belseje felé, majd újabb cserép után nyúlt és azt is teljes erővel a padlóhoz verte. A cserepeken és a földcsomókon keresztül gázolva visszaroht a lakásba és a szótlanul szemlélő Krisztina elé lépett.

»Na, végre cselekvésre szántad magad« — mondta az asszony csaknem egykedvűen. »Ezek után talán nyíltan beszélhetünk.«

»Vigasztalni próbálsz?«

»Eszem ágában sincs. Csak ki akarom nyitni a szemed. Mert te lényegében alvajáró vagy. Hősnek, nagy tettekre képes embernek képezed magad, pedig egy perccel ezelőtt követted el életed legbátrabb cselekedetét. A többi mind szélmalomharc volt, Rudolf, érted? Közön-séges szélmalomharc, melyhez eddig közömbösségemmel nyújtottam neked segítséget. Hát térj észhez, nézz körül, hogy meglásd, milyen világban élünk!«.

Heves szóczata következett ezután, melyből egyikük sem került ki győztesen, sem legyőzöttként. De a robbanás után keletkezett nagy por lassan elült, Krisztina eltakarította az erkélyen szétszórt cserepeket és az élet normális menete némileg helyreállt. A pálinka terjengő illata azonban a lakás légkörének megszokott tartozéka lett, ebből — lévén Csendvár a csendes, iszogatók hagyományos otthona — Krisztina nem csinált különösebb kérdést.

Az idő múlása is segített Rudolfnak, lassan kiegyenesedett a dereka, szemébe nézett a folyosón közlekedő kartársaknak, és bizonyos fokú tevékenységbe kezdett a régi keretek közé visszaszorított működési területén. Igaz, néha azon kapta magát, hogy számolgtatja a nyugdíjig hátramaradt éveit, de ezek a kilátásban levő kedvezmények mellett is oly távoliak voltak, hogy el kellett vetnie minden olyan irányú gondolatot is. Hiszen a legszebb éveknél mondott középkorúság elején tartott, haja is éppen hogy csak gyérült, a szeme alatt megjelent könnyzacskók pedig csak időnként puffedtek meg, de annak akkor oka volt. Azon még segíthetett volna egy kis akarattal, de ez irányban nemigen látta szükségesnek az igyekezetet. A köd, amely naponta néhány órára agyára borult, nem zavarta, sőt, ilyenkor súlytalanabbnak érezte magát és az élet árnyas oldaláról féllábbal a napos oldalra lépett.

Igazi lényét azonban most sem adta fel. Érdekelte a világ e leszűkített pontja, számára nem volt semmi sem közömbös, ami Csendváron és környékén történt. Izgalommal várta, hogy mikor törik át a vár alatti alagutat, hogy kedvezőbb irányt biztosítsanak a városi forgalomnak, figyelte az építést és a rombolást, megsiratott egy, a föld színéről eltörölt régi cégéres kiskocsmát, megcsodálta az új uszodát és a nagy vásárcsarnokot, és néha Krisztinával együtt kísértált a város peremére, hogy megismerje azokat az utcákat, melyek egykori mezőkön és kiirtott erdőcskék helyén emelkedtek.

Egy ilyen sétán hívta fel Krisztina a figyelmét a legszebb részen, patak mellett, erdőszélen megbújni igyekvő, az eddiginél is pompásabb családi házakra, melyekben nem egy, már megszokott, hanem két autógarázs lakkozott ajtaja hirdette a tulajdonos jómódját. Krisztinának tetszetek a házak, örült nekik és semmi különös célja nem volt, amikor megdicsért egy-egy szembetűnően szép, gazdagon kivitelezett részletét. Nem is sejtette, hogy ezáltal a sátánt idézte fel férje lelkében, aki akkor ott, azon a sétán az izgalomnak semmi jelét se mutatta.

De másnap hivatali kocsival hajtott ki a város peremére, hogy egy bizalmas munkatársával együtt szemügyre vegye a hallatlan fény-

üzéssel, sőt, szerinte értelmetlen pazarlással épülő palotaszerű házakat. »Látja, kollégám, azt a medencét?« — bökte oldalba beosztottját. »És arról a szökőkútról mi a véleménye?« Aztán tovább ment és egy, a bágyadt napsütéstől is sziporkázó épületnél dermedten torpant meg. »Ezt megnézzük magunknak, kolléga, ha nincs ellene kifogása«. És megnézték kívül-belül. És ámulat Rudolf, ámulat a kíséző.

A pallértól megtudakolt jövőendő tulajdonos nevét noteszába is bejegyezte. A portya során látottak újabb kiruccanásokra ösztönözték. Jegyzetfüzetében szaporodtak a nevek.

Amikor úgy gondolta, hogy a javát lajstromba vette, akkor táblázatba rendszerezítette a felhalmozott adatokat: Név, lakcím, foglalkozás, bevallott egyéni jövedelem, családi jövedelem, az épület minőségi adatai, a szobák és mellékhelyiségek száma, az építkezés előrelátható költsége... mindenütt megközelítően pontos számadatok sorakoztak rendbe. Két rovat oszlopa üresen maradt: a pénzelés forrása, a berendezés előrelátható értéke... ezekkel az adatokkal várni kellett. Részben kívánni, másrészt lenyomozni...

Rudolf emberei csendben színre léptek. És amíg a pénzforrás eredete körüli számolással, nyomozással múlt az idő, hiányzó adatokból is jutott egy és más a táblázat megfelelő rovatába. Akik beköltöztek, csak ritka esetben vittek magukkal régi, használt bútort. Kivételt az igazi régiségek, a divatba jött eredeti stílbútorok képezték, de ezek felbecsülésében az adószedő emberei már nagy tapasztalatokkal rendelkeztek.

Év múltán a táblázatok összes adatai rendezve és hiánytalanul fekdtek Rudolf íróasztalán. De a névsor és az adathalmaz több is volt a kelleténél. Neki, a szakembernek kellett meghatároznia, mi, illetve ki a lényeges, mi, illetve ki a kevésbé fontos, a súlytalanabb, a lényegtelen.

Mindössze tucatnyi név került a külön listára. Ezeket személyesen akarta megmunkálni. A többit, mint ruskót a hivatal apparátusának rendelkezésére bocsátotta. A külön lista adatait aztán saját belátása szerint szűkítette, bővítette.

Övé volt a magánfuvaros, aki egész retyerutyáját belevonta a meg nem engedett üzelmekbe és úgy szétírta a töméntelen gazdagságot, hogy annak labirintusában ő, a tapasztalt adószedő is csak nehezen tudott eligazodni.

Övé volt a behozott márvánnyal és művészi mozaikkal borított kispalota tulajdonosa, a külföldön működő, három magángépkocsival rendelkező export-import vállalati képviselő.

Az ő listáján lapult a vendéglős, aki, miután több mint két motelt nem mert családi körben tartani, medencés luxusvillákba fektette maradék pénzecskéjét.

Övé volt egy utazó, egy úriszabó, néhány kiemelkedő, de azért nem élvonalbeli társadalmi munkás. És még egynéhány. Ezúttal bátran cselekedett, hiszen magánosokról, megengedhetetlenül gazdagodó egyénekről, nem társadalmi tulajdont képező szervezetekről volt szó.

Jelentésének egy példányát a kerületi köztudlónak, egyet a pénzügyi tanácsnoknak, egyet meg a polgármesternek juttatta el. A többi

már nem az ő dolga. Az ügy további menete már hivatali úton nyer majd ügyintézését. A biztonság kedvéért a sajtó egyik örökké körülötte ólálkodó képviselőjét is informálta. A hatás ezúttal nem maradt el. Az újságokban fényképes beszámolók, nagy címekkel ellátott szenzációs cikkek láttak napvilágot. S habár személyes kérésére az információk forrása nem került nyilvánosságra, büszkén lobogtatta a munkájának gyümölcseként megjelenő írásokat Krisztina orra előtt.

Az asszonynak leesett az ála. »Hát megint olyan fába vágta a fejszét, Rudolf? Még mindig nem jött meg jobbik eszed, nem okultál?« — síránkozott elképedve. Rudolf azonban magabiztosan nevetett. »Ne légy kishitű, Krisztina, látod, mellém állt az egész közvélemény«. »A közvélemény?« — kérdezte Krisztina lekicsinylő fintorral. »Hát a közvélemény kenyere az eszed, te szerencsétlen. Az újságírók néhány napig élőködnek az általad tált csemegén, az olvasók csámcsognak rajta és az újságlapba morognak, aztán mindent elfelejtenek. De téged, Rudolf, az érdekeltek nem felejtenek el soha. Érted? Soha!« Az adószedő jóízű kacagott felesége keserű kitörésén. »Ez egyszer tévedsz, nagyon tévedsz, te örökkölc asszony. A hajam szála sem fog meggörbülni, az ipsék viszont meg lesznek táncoltatva, ezért kezeskedem neked.« »Majd meglátjuk, Rudolf, majd meglátjuk« — zárta le a vitát Krisztina asszony, és szokásától eltérően becsapta maga mögött a konyhaajtót.

Rudolf visszatért napi munkájához és várta, mikor hívatják a magisztrátus urai, hogy valamilyen módon kinyilatkoztassák tetszésüket vagy aggályaikat az újjgazdagok, a hivatalos nyelv szerint »indokolatlanul gazdagodók« szembeni eljárása miatt. Annyira naív már nem volt, hogy valakitől vállveregető dicséretet könyvelhet majd el. Nem, ennyit már igazán megtanult. De egy-két helyeslő mondat, vagy akár közvetett, burkolt intervenciót azt igazán elvárhatott. Nem történt semmi. Éppenséggel semmi. Nem hívaták, nem dicsérték, nem korholták. Mintha semmi sem történt volna, osztálya tájékán, mintha a jelentéseket nem terjesztette volna be, és mintha az újságokat sem olvasták volna el az illetékes fórumok és fölöttesek.

A közvádolság irányába kezdett figyelni. Ott lassan őröl a malom, de azért meg nem áll. Majd ők elindítják a lavinát... majd ők bizonyára elindítják...

Várt. Tolla lassan percegett a hivatali papírokon. Egyre lassabban percegett. Otthon meg Krisztina hallgatott. Ismerte az asszonyt jól: az is várt.

És amikor lehullottak a fákról a levelek, és sűrű köd osont be Csendvár utcái közé, egy napon, ebéd közben, Krisztina megszólalt. »Nos, Rudolf, mi új a kispaloták környékén?« Az adószedő torkán megállt a falat. Abbahagyta az evést, a fehér szalvétával lassú mozdulatokkal megtörölte szája szélét és visszavonult. Egész délután a menyegyzetet bámulta és gondolkozott. Már besötétedett, amikor hirtelen talpra ugrott, felöltözött és leszaladt az utcára, átrohant az ódon kőhídon és a taxiállomáson egy bérkocsiba ült. Kihajtott a külváros néhány pontjára. Ugyanazokra, melyeket portyázásai során olyan jól meg-

ismert. A környéket szép vonalú, ködöt bomlasztó higanylámpák vilá-
gították meg. A befejezett villákhoz kitűnő aszfaltösvények vezettek.
Azokon bolyongott, látszólag céltalanul. Egy-másik épületnél megállt,
lábujjhegyre ágaskodott, mintha be akarna kémlelni a kivilágított ab-
lakokon, aztán továbbállt. Az új peremtelepülések kevésbé kivilágított
szélein frissen emelt falak, kiöntött betonlapok, mély gödrök körvo-
nalait észlelte. Hátratett kézzel, kimért léptekkel tért vissza a gépkocsi-
hoz. Hazahajtatott.

A tizenkétemeletes üzletpalotában székelő nagyvállalat kedvező
választ adott Rudolf, az adószedő felvételi kérelmére. A vezérigazgató
látszólagos közömbösséggel fogadta, de amikor eltávozott, összedör-
zsölte a kezét. Ez az ember, akire várt. És végre megjött! Most aztán
ember legyen a talpán, aki bele tud látni pénzügyi manővereikbe. Hi-
szen ez a Rudolf minden hájjal megkent róka. Az majd tudja, hogyan
kell csinálni.

Helyét pontosan az újév utáni első munkanapon foglalta el.
Őszre Rudolfék a vállalat által kiutalt modern két és fél szobás lakásba
költöztek. Az asszony mindent beleadott, hogy otthonukat kellemessé,
lakályossá tegye. Egészen jól érezte magát a nyolcvan lakásos hatalmas
háztömbben. »Ideje volt megszökni abból az öreg, dohos odúból« —
mondogatta Rudolfnak, aki helyeslőleg bólogatott. Volt egy tenyérnyi
erkélyük is. Az erkélyen virág. Rudolf ápolta őket.

Tavasza távolabbi kirándulásokat tettek. A kiskocsi volánja mö-
gött azonban Krisztina ült. Mert míg az asszony a környék természeti
szépségeiben gyönyörködött és titokban az erdőszéleken meghúzódó
szabad parcellák után kutatott, Rudolf a kedves kiskocsmák egyikében
üldögélt. Az angolkeserű és a vezetés viszont nehezen fér össze.

Különösen, ha olyan hirtelen fordulatokat kell bevenni, mint az
alagútból kifutó aszfaltút esetében, ahol a tájékozatlan idegennek úgy
rémlik, hogy rohanó kocsijával egyenesen Csendvár zsibongó, tarka-
barka piacterére fut.

1971. október